DOMSTOLENS DOM
av den 17 december 1981*

I mål 279/80

har Hoge Raad der Nederlanden till domstolen gett in en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 177 i EEG-fördraget i det brottmålsförfarande som pågår vid den nationella domstolen mot

Alfred John Webb.

Begäran avser tolkningen av artiklarna 59 och 60 i EEG-fördraget.

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden J. Mertens de Wilmars, avdelningsordförandena G. Bosco, A. Touffait och O. Due samt domarna P. Pescatore, Mackenzie Stuart, A. O'Keeffe, T. Koopmans, U. Everling, A. Chloros och F. Grévisse,

generaladvokat: Sir Gordon Slynn,
justitiesekreterare: A. Van Houtte,

meddelar följande

dom

DOMSKÄL

1 Genom dom av den 9 december 1980, som inkom till domstolen den 30 december 1980, har Hoge Raad der Nederlanden i enlighet med artikel 177 i EEG-fördraget ställt tre frågor om tolkningen av artiklarna 59 och 60 i EEG-fördraget i förhållande till den nederländska lagstiftningen om uthyrning av arbetskraft.

2 Dessa frågor har uppkommit inom ramen för ett brottmålsförfarande angående överträdelse av artikel 1 i Koninklijk Besluit (kunglig förordning) av

* Rättegångsspråk: nederländska.

den 10 september 1970 (Stb. 410). Enligt den artikeln är det förbjudet att hyra ut arbetskraft utan tillstånd av socialministern.

3 Den kungliga förordningen antogs i enlighet med artikel 2.1, inledningen, och 2.1 a i "Wet op het ter beschikking stellen van arbeidskrachten" (lag om uthyrning av arbetskraft) av den 31 juli 1965 (Stb. 379), ändrad genom lag av den 30 juni 1967 (Stb. 377). Enligt denna bestämmelse kan uthyrning av arbetskraft utan tillstånd förbjudas genom en kunglig förordning om det krävs med hänsyn till förhållandena på arbetsmarknaden eller de ifrågavarande arbetstagarnas intressen. I artikel 6.1 i lagen föreskrivs dock att ett sådant tillstånd endast kan vägras om det finns anledning att anta att sökandens uthyrning av arbetskraft kan skada förhållandena på arbetsmarknaden eller om de ifrågavarande arbetstagarnas intressen inte tillgodoses i tillräcklig utsträckning.

4 Med uthyrning av arbetskraft avses enligt artikel 1.1 b i ovan nämnda lag att mot ersättning ställa arbetskraft till beställarens förfogande för att utföra arbete som hör till beställarens normala verksamhet, utan att det ingås något anställningsavtal med denne.

5 Den tilltalade i målet vid den nationella domstolen, Alfred John Webb, som är direktör för ett engelskt företag etablerat i Förenade kungariket, innehar ett tillstånd för uthyrning av arbetskraft enligt brittisk lag. Detta företag hyr bland annat ut teknisk personal i Nederländerna. Personalen rekryteras av företaget och ställs tillfälligt och mot ersättning till förfogande för företag i Nederländerna utan att det ingås något anställningsavtal mellan denna personal och sistnämnda företag. I förevarande fall har Gerechtshof, Amsterdam, fastställt att företaget i februari 1978, utan att inneha ett tillstånd utfärdat av den nederländska socialministern, vid tre tillfällen mot ersättning hyrt ut arbetskraft till företag i Nederländerna för att utföra arbeten som normalt hörde till dessa företags verksamhet, utan att det ingicks några anställningsavtal med dessa företag.

6 Eftersom utgången i målet beror på den ifrågavarande nederländska lagens förenlighet med bestämmelserna i gemenskapsrätten om frihet att tillhandahålla tjänster, särskilt artiklarna 59 och 60 i EEG-fördraget, har Hoge Raad, i egenskap av kassationsdomstol, ställt följande frågor till domstolen.

"1. Omfattar begreppet "tjänster" i artikel 60 i EEG-fördraget även uthyrning av arbetskraft i den mening som avses i artikel 1.1, inledningen, och 1.1 b i "Wet op het ter beschikkingstellen van

arbeidskrachten" (lag om uthyrning av arbetskraft)?

2. Om fråga 1 besvaras jakande, förhindrar artikel 59 i fördraget, antingen alltid eller endast under vissa omständigheter, att en medlemsstat i vilken det krävs ett tillstånd för att få tillhandahålla sådana tjänster – där detta krav har införts för att kunna vägra ett sådant tillstånd om det finns anledning att anta att sökandens uthyrning av arbetskraft kan skada förhållandena på arbetsmarknaden eller att den ifrågavarande arbetskraftens intressen inte tillgodoses i tillräcklig utsträckning – kräver att den som tillhandahåller tjänster av detta slag och som är etablerad i en annan medlemsstat skall uppfylla dess krav?

3. Har det för svaret på fråga 2 någon betydelse om den utlänning som tillhandahåller de aktuella tjänsterna i den stat där han är etablerad innehar ett tillstånd att utföra denna tjänst i den staten?"

Den första frågan

7 Den nationella domstolens första fråga går i huvudsak ut på huruvida begreppet "tjänster" i artikel 60 i fördraget omfattar uthyrning av arbetskraft i den nämnda nederländska lagens mening.

8 Enligt artikel 60 första stycket i fördraget avses med tjänster prestationer som normalt utförs mot ersättning, i den utsträckning de inte faller under bestämmelserna om fri rörlighet för varor, kapital och personer. I artikel 60 andra stycket anges exempel på verksamheter som omfattas av begreppet tjänster.

9 En verksamhet som består i att ett företag mot ersättning hyr ut arbetskraft som förblir anställd hos det företaget utan att det ingås anställningsavtal med beställaren, utgör en verksamhet som uppfyller de villkor som föreskrivs i artikel 60 första stycket i EEG-fördraget. Den skall följaktligen betraktas som en tjänst i den mening som avses i den bestämmelsen.

10 Den franska regeringen har i detta sammanhang anfört att den ifrågavarande verksamheten visserligen omfattas av begreppet "tjänster" i artikel 60 i fördraget, men att den dock har en sådan särprägel att den borde särbehandlas eftersom den dessutom skulle kunna omfattas av socialpolitiska bestämmelser och av bestämmelser om fri rörlighet för personer. Även om det

stämmer att arbetstagare som är anställda av företag som hyr ut arbetskraft under vissa omständigheter kan omfattas av bestämmelserna i artikel 48–51 i fördraget och i de gemenskapsförordningar som har antagits för genomförandet av dessa bestämmelser, så förhindrar inte detta förhållande att sådana företag som anställer dessa arbetstagare anses som företag som tillhandahåller tjänster och som därför omfattas av tillämpningsområdet för artikel 59 och följande i fördraget. Såsom domstolen redan har fastställt i bland annat sin dom av den 3 december 1974 i målet 33/74 Van Binsbergen (Rec. 1974, s. 1299) kan vissa tjänsters särskilda beskaffenhet inte förhindra att de omfattas av bestämmelserna om frihet att tillhandahålla tjänster.

11 Svaret på den första frågan blir alltså följande. Begreppet "tjänster" enligt artikel 60 i fördraget omfattar uthyrning av arbetskraft i den mening som avses i "Wet op het ter beschikking stellen van arbeidskrachten".

Den andra och tredje frågan

12 Den andra och tredje frågan går i huvudsak ut på huruvida artikel 59 i fördraget förhindrar att en medlemsstat kräver tillstånd för ett företag som är etablerat i en annan medlemsstat för att det skall få hyra ut arbetskraft inom den första medlemsstatens territorium, särskilt när företaget innehar ett tillstånd utfärdat av den andra staten.

13 Enligt artikel 59 första stycket i fördraget skall inskränkningar i friheten att tillhandahålla tjänster inom gemenskapen gradvis avvecklas under övergångstiden för medborgare i gemenskapens medlemsstater. Såsom domstolen redan har fastställt i sin dom av den 18 januari 1979 i förenade målen 110 och 111/78 van Wesemael (Rec. 1979, s. 35) innebär den bestämmelsen, tolkad mot bakgrund av artikel 8.7 i fördraget, en förpliktelse att uppnå ett bestämt resultat, vilket skulle underlättas, med inte vara beroende av, genomförandet av ett program med gradvisa åtgärder. De tvingande bestämmelserna i artikel 59 i fördraget är följaktligen direkt och villkorslöst tillämpliga vid utgången av nämnda tid.

14 Dessa tvingande bestämmelser innebär avskaffandet av all diskriminering av den som tillhandahåller tjänster på grund av dennes nationalitet eller den omständigheten att han är etablerad i en annan medlemsstat än den i vilken tjänsten skall utföras.

15 Den tyska och danska regeringen har gjort gällande att lagstiftningen i den stat i vilken tjänsten skall utföras i allmänhet måste tillämpas i sin helhet gentemot varje person som tillhandahåller sådana tjänster oavsett om han är etablerad i denna stat eller inte. Regeringarna har hänvisat till likhetsprincipen och särskilt till artikel 60 tredje stycket i fördraget, där det föreskrivs att den som tillhandahåller en tjänst tillfälligt får utöva sin verksamhet i det land där tjänsten tillhandahålls på samma villkor som landet uppställer för sina egna medborgare.

16 Det huvudsakliga syftet med artikel 60 tredje stycket är att göra det möjligt för den som tillhandahåller tjänster att utöva sin verksamhet i det land där tjänsten utförs utan att diskrimineras i förhållande till denna stats egna medborgare. Detta innebär dock inte att hela den nationella lagstiftning som gäller för denna stats egna medborgare och som i allmänhet är tillämplig på permanent verksamhet som utförs av företag som är etablerade i den staten, kan tillämpas i dess helhet på samma sätt på verksamhet som är av tillfällig karaktär och som utövas av företag som är etablerade i andra medlemsstater.

17 Såsom domstolen redan fastställt i ovan nämnda dom av den 18 januari 1979 kan, med hänsyn till vissa tjänsters särskilda beskaffenhet, inte särskilda krav som ställs på personer som tillhandahåller tjänster anses oförenliga med fördraget, i den mån de är motiverade för tillämpningen av regler som gäller för sådan verksamhet. Friheten att tillhandahålla tjänster, som är en av de grundläggande principerna i fördraget, kan dock endast inskränkas genom bestämmelser som är berättigade av hänsyn till allmänintresset och som omfattar varje person eller företag som utövar en verksamhet inom den statens territorium, i den mån detta allmänintresse inte redan skyddas genom de bestämmelser som den som tillhandahåller en tjänst omfattas av i den medlemsstat där han är etablerad.

18 Det skall i detta sammanhang erinras om att uthyrning av arbetskraft utgör ett område som är mycket känsligt ur yrkesmässig och social synpunkt. På grund av anställningsförhållandenas särskilda karaktär vid denna typ av verksamhet, påverkar utövandet av sådan verksamhet direkt såväl förhållandena på arbetsmarknaden som den ifrågavarande arbetskraftens legitima intressen. Detta framgår också av vissa medlemsstaters lagstiftning på detta område, vilken syftar till att dels motverka eventuellt missbruk, dels begränsa området för sådan verksamhet eller till och med helt förbjuda den.

19 Framför allt leder detta till att det står medlemsstaterna fritt att kräva tillstånd för att få hyra ut arbetskraft på deras territorium och att detta är ett

legitimt politiskt val med hänsyn till allmänintresset, för att kunna vägra att bevilja tillstånd om det finns anledning att anta att denna verksamhet kan skada förhållandena på arbetsmarknaden eller om den ifrågavarande arbetskraftens intressen inte tillgodoses i tillräcklig utsträckning. Med beaktande av dels de eventuella skillnader som kan finnas mellan förhållandena på arbetsmarknaden i de olika medlemsstaterna, dels de olika bedömningskriterier som kan tillämpas vad gäller utövandet av denna typ av verksamhet, kan den medlemsstat i vilken tjänsten utförs inte fråntas rätten att kräva innehav av ett tillstånd som har utfärdats på samma villkor som gäller för den statens egna medborgare.

20 En sådan åtgärd skulle dock gå utöver det eftersträvade syftet, om de krav som ställs för utfärdandet av ett tillstånd endast skulle vara en upprepning av kraven på dokumentation och säkerhet som ställs i etableringsstaten. Iakttagandet av principen om frihet att tillhandahålla tjänster kräver dels att den medlemsstat i vilken tjänsten skall utföras, vid behandlingen av ansökningarna om tillstånd och vid beviljandet av tillstånd inte gör någon åtskillnad på grund av nationaliteten eller etableringsorten för den som tillhandahåller tjänsten, dels att den tar hänsyn till de krav på dokumentation och säkerhet som den som tillhandahåller tjänsten redan har uppfyllt för att få utöva sin verksamhet i den medlemsstat i vilken han är etablerad.

21 Svaret på Hoge Raads andra och tredje fråga blir alltså följande. Artikel 59 i fördraget förhindrar inte att en medlemsstat, som kräver att företag som hyr ut arbetskraft skall inneha ett tillstånd, också kräver att den som tillhandahåller tjänster som är etablerad i en annan medlemsstat och som utövar en sådan verksamhet på dess territorium måste uppfylla detta krav, även om han innehar ett tillstånd som är utfärdat av etableringsstaten. Detta gäller dock endast, för det första, om den medlemsstat i vilken tjänsten skall utföras, vid behandlingen av ansökningar om tillstånd och vid beviljandet av tillstånd inte gör någon åtskillnad på grund av nationalitet eller etableringsort för den som tillhandahåller tjänsten och, för det andra, om den tar hänsyn till de krav på dokumentation och säkerhet som den som tillhandahåller tjänsten redan har uppfyllt för att få utöva sin verksamhet i den medlemsstat i vilken han är etablerad.

Rättegångskostnader

De kostnader som har förorsakats Nederländernas, Förbundsrepublikens

Tysklands, Förenade kungarikets, Frankrikes och Danmarks regering samt Europeiska gemenskapernas kommission, som har inkommit med yttrande till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

– angående de frågor som genom dom av den 9 december 1980 förts vidare av Hoge Raad der Nederlanden – följande dom:

1) **Begreppet "tjänster" enligt artikel 60 i EEG-fördraget omfattar uthyrning av arbetskraft i den mening som avses i "Wet op het ter beschikking stellen van arbeidskrachten".**

2) **Artikel 59 i fördraget förhindrar inte att en medlemsstat, som kräver att företag som hyr ut arbetskraft skall inneha ett tillstånd, också kräver att den som tillhandahåller tjänster som är etablerad i en annan medlemsstat och som utövar en sådan verksamhet på dess territorium måste uppfylla detta krav, även om han innehar ett tillstånd som är utfärdat av etableringsstaten. Detta gäller dock endast, för det första, om den medlemsstat i vilken tjänsten skall utföras, vid behandlingen av ansökningar om tillstånd och vid beviljandet av tillstånd inte gör någon åtskillnad på grund av nationalitet eller etableringsort för den som tillhandahåller tjänsten och, för det andra, om den tar hänsyn till de krav på dokumentation och säkerhet som den som tillhandahåller tjänsten redan har uppfyllt för att få utöva sin verksamhet i den medlemsstat i vilken han är etablerad.**

Mertens de Wilmars Bosco Touffait

Due Pescatore Mackenzie Stuart O'Keeffe

Koopmans Everling Chloros Grévisse

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 17 december 1981.

A. Van Houtte
Justitiesekreterare

J. Mertens de Wilmars
Ordförande